HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לקרובים. אע"ג שאין כאן יעוד שאין קדושין תופסין בה: **ורבי מאיר.** דדרים להאי לאמה בפוסק ע"מ שלא לייעד: **ברבנן.** לעיל בשמעתין דקתני אין מוכרה לקרובים: **אין מוכרה נאציו.** שאסורה לו משום בת בנו: **ולא בנבו.** דהויא ליה אחותו ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדלקמן (דף סו:): **היכא דאיכא לד יעוד.** לאביו ויש לו בן לייעדה לבנו דהויא ליה בת אחיו אבל כשמוכרה לבנו אין כאן לד יעוד לא לו ולא לבנו דהויא ליה אחות אביו: **בגופו יצא.** לקמיה מפרש: **יחידי יצא.** לקמיה מפרש: **הוה אמינא.** לא תצא בראשי אברים כעבד שיוצא ואין נוטל כלום אבל זו תצא ותטול דמי עינה קמ"ל קרא יתירא דאין דין יציאה בחסרון אברים כלל: **יחידי נכנס.** לרבי אליעזר נמי משמע ליה בגפו לשון בגופו ומפרש ליה לומר שאם בא בגופו יחידי יצא יחידי: **מוסר לו.** על כרחו: **שאין מחשבין לו.** כשבא לגרע ולפדות את עצמו: **אלא מנה.** כמה מגיע ממנה לכל שנה של שש שנים שתות מנה וכמה מגרע לכל שנה(ג) ואם נותרה שנה נותן לו שתות מנה ולא אמרינן הרי השבח שנתייקרה הפעולה או החליף כח ועומד על מאתים תמנה מאתים לפעולת שש שנים ויתן לו שליש מנה: **מכסף מקנתו.** משעת מקנתו ישיב גאולתו: **הכסף.** נתקלקל: **שאין מחשבין לו.** את השנים שעליו לעבוד אלא במנה כאילו נמכר במנה ולקמיה יליף מאי חזית דדרים להו לקולא (ד) וידו של עובד כוכבים על התחתונה כדאמרן: **אמר אביי הריני כבן עזאי.** כי הוה בדיחא דעתיה הוי רגיל למימר הכי הריני פתות ומוכן להשיב לשואלי דבר תורה כבן עזאי שהיה דר בטבריא שהיה חריף ודרשן ואמר (בכורות נח.) כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה: **נדרשינהו לחומרא.** להחמיר על העבד השביח יתן כפי שניו הכסף ישיב לפי כסף מקנתו: **מדרבי יוסי ברבי חנינא.** אלא בא לידי עבדות אלא שהיה חשוד על השביעית: **אבקה של שביעית.** איסור הקל שבה העושה סחורה בפירותיה דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה לאכלה (ויקרא כה) ולא לסחורה(ה): **בשנת היובל הזאת.** וכי תמכרו אם תמכרו ותקנו מה שאסרתי לכם בו סופך למכור ממכרך וכל כלי ביתך: **לא הרגיש.** לא שם לבו לפורענות הבא עליו לחזור בו מעבירה שבידו. גבי לא הרגיש גרסינן **לסוף שמוכר** (ג) **את שדותיו** וגבי לא באת לידו בכולהו גרסי' בתוספתא(ו) **עד שמוכר** והכי משמע לא תבא בידו הרהור תשובה עד שבא לכל אלו: **מ"ש דקתני לא הרגיש(ז).** דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך ובכולהו תנא לא באת לידו עד שמוכר דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך דלא תבא בידו שיבוא בתשובה עד שיקבל עוד פורענות: **אע"ג דבאו בהאי עניינא לא הביבא.** לדרוש בה סמיכת פרשה מכל מקום הואיל ופרשת רבית סמוכה לפרשת שאינו יוצא בראשי אברים כעבד. דס"ד דלא גרע מעבד כנעני שאינו יוצא בשוקי יח:) ובגרעון כסף ועובד את הבת ואפילו הכי יוצא בראשי אברים:

אבקה של שביעית. פירוש איסור קל שבה דעיקר איסור שביעית אינו אלא בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא לאכלה ולא לסחורה ומסברא שבא לו עונש זה על משא ומתן מדה כנגד מדה(א):

הא קמ"ל ליובן אינש ברתיה. אף על גב שמפדין אותה בעל כרחו(ב) מכל מקום רבית קשה יותר: **לעקר זה עבודת כוכבים.** שמופה (ד) ליעקר(ג):

ד"ז שייך לע"ב

עבד ד' ופשו ליה תרתי ניתיב ליה תרתי כפי שניו. פירש בקונטרס לא ליילי קרא לא בהשביח ולא בהכסיף וקשה דא"כ אמאי שני קרא בלישניה לכתוב אידי ואידי מכסף מקנתו או כפי שניו ואומר ה"ל ברוך דה"פ אם עוד רבות בשנים לעבד תרתי ופשו ליה ארבע ליתיב ליה ארבע מכסף מקנתו בין הכסיף ובין השביח משום שהוא סמוך לזמן כיסה טפי מזמן יציאה ואם מעט נשאר בשנים לעבד ארבע ופש תרתי ניתיב ליה כפי שניו שהוא שוה עתה והוא סמוך לזמן יציאה בין הכסיף ובין השביח(ד):

(ד) **כל** הקונה עבד עברי בקונה אדון לעצמו. וקשה מאי אדון די לו להיות כאדונו ויש לומר כדאיתא בירושלמי(ה) דפעמים אין לו אלא כר אחת אם שוכב עליו בעצמו אינו מקייס כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו מדת סדום(ו) ומגלא שע"כ צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו: גאולתו

מכר את מטלטליו. מחמת עניות (שם). **בשנת היובל.** שביעית ויובל הדא היא (שם). וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר. ודרשינן סמוכין והכי אמר רחמנא אם לא תשמרו מצות יובל קופסה למכור מטלטלין וכלי תשמיש (ערכין ל:). **לא הרגיש.** לא הזדעזע לשוב מן הסעיבה (שם). **לא באת לידו.** משמע שלא יעלה על לבו שיהא עושה שום עסיבה (שם). נעשית לו כהיתר. דומה בעיניו כהיתר, הלכך ברשא דלא עבר עדיין אלא פעם אחת מני לא הרגיש, דמשמע שהיה יודע ומותן אל לבו שהיה עובר, אבל לא נרתע מן הסעיבה ועשאה, וכפעם שניה מני לא נאת לידו, שאפילו על לבו אין עולה שתהא עסיבה (שם). ניתבין אינש ברתיה ולא ניזיף בריביתא. דרימא כתיב בהאי עניינא, דכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' והא ודאי מקמיי הכי כסר זכות לבריתיה דבהכי ניחא ליה (שם). **ברתיה מגרענא ונפקא.** שפחה מכירת הבת אינה שתהא שפחה אלא עד שיגיעו ימי נערות, ואם בא לפדותה בתוך כך מחשב הדמים שמכרה כמה מגיע לכל שנה שהיתה ראויה להיות ביד האדון, ולפי אותו חשבון המגיע לכל שנה מנכה לו האדון לכל שנה ושנה שנמשכו, כדתניא (לעיל יד:) והפדה תלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה (שם). **לגר תושב.** שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות (ב"מ עא.).

מסורת הש"ס

(א) [לעיל יח ע"ב לקמן מד ע"ב], (ב) [לעיל יח: [לקמן מד:], (ג) [בכמ"י: ומודון], (ד) [לעיל טז ע"א], (ה) תמודון ל. מ"כ פ' בהר, (ו) ערכין כ., (ז) [בכמ"י: ממנה. וכן בסמוך], (ח) [בכמ"י: ואשמתן עבד עברי המכר וכו', ועיין פנ"י], (ט) ["בקרובים" ליתא בכמ"י. ועיין רש"א], (י) [במכר לעכו"ם הוא בריקא], כה. נג. וכמכר לישראל הוא שם שם מ, וכן בדברים טו, יח], (כ) [עירובין כט. ערכין ל. קידוש מה.], (ל) מ"כ פ' בהר פרשה ה פסיקתא פרשת בהר ערכין ל: [לקמן כט. לעיל טו. ע"ש בתוספות], (מ) סוכה מ: ערכין ל: תוספתא דערכין פ"ה ה"ד פסיקתא פרשת בהר, (נ) [לקמן כו ע"א], (ס) ערכין ל: לקמן מ. יומא פו: סוטה כב. [מו"ק מ:], (ע) ב"ק קיג: ב"מ עא., (פ) [בכמ"י: ולא], (צ) [יבמות מו.], (ק) [ל"ל יהו. והוא תמיהא דיבור. (חש"ל, ע"ב)], (ר) [בכורות יב ע"ב], (ש) [דערכין פ"ה], (ת) [בדפו"ר יוסף: סוף שמוכר. ועיין רש"ל], (א) [לקמן כב ע"ב], (ב) [סוטה מ ע"ב], (ג) [לעיל יח.], (ד) [עי' מגילה ו ע"א], (ה) [לא נודע מקומו ועי' השמטות היכושלמי], (ו) [עי' אבות פ"ה מ"י],

תורה אור השלם

1. אם בְּגִפּוֹ יָבֹא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: שמות כא ג
2. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: שמות כא ז
3. אִם עוֹד רְבוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: ויקרא כה נא
4. וְאִם מְעֻט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שְׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ: ויקרא כה נב
5. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
6. בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשִׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ: ויקרא כה יג
7. כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֵל וֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו: ויקרא כה כה
8. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט
9. וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחָי עִמָּךְ: ויקרא כה לה
10. וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד: ויקרא כה לט
11. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשַׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז

מוסף תוספות

א. בב"פ. וא"ת ומגלן דעל ידי סחורה בלבד קלקולים אלו שמפרש כאן באין עליו דילמא ע"י חרישה וזריעה דוקא הם באים וי"ל דהיינו מדה כנגד מדה ע"י שמכר פירות שביעית הוא מוכר את אשר לו. תוס' ערכין ל: ב. משום פגם משפחה. תוס' הרא"ש. ג. בב"פ. לפי שסופן של ע"כ לעיקר דריש הכי. תוס' ערכין ל:. ד. ולהכי אתי יתורא דקרא אחר הסמוך אזלינן. תוס' ערכין ל: ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשנת היובל הזאת תשובו: (ב) רש"י ד"ה אלא תמנה וכו' מגרע לכל שנה שתות מנה ואם נותרה:
(ג) ד"ה לא הרגיש וכו' לסוף שמוכר ובגי לא באת כל"ל ומיבות את שדותיו נמחק:
(ד) תוס' ד"ה כל ל"ל קודם ד"ז אבקה:

מוסף רש"י

אין מוכרה לקרובים. אין מוכרה אלא לבתו לקרובים שהיא אסורה עליהם לייעד, דבעינן אשר לו יעדה (לעיל יח:). לקרובים שאין לבם קדושין בה דבעינן רואיה לייעד (לקמן נד:). **אם בגפו יבא.** אלא היה נשוי אשה כתרגומו אם בלמודוהי ולשון בכנפו אלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך לבושו בכנף בגדו (שמות כא ג). **יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית.** בעל כרחו של עבד, דגזירת הכתוב היא, דכתיב אם בעל אשה הוא, וכתיב בתריה אם אדוניו יתן לו אשה וגו' (תורה ל:). שיהיו לו ולזרע ממנה (לעיל יד:). **שאין מחשבין לו אלא מנה.** כשבא לפדות עצמו מחשב כמה שנים משעה שנמכר (עד שנת היובל) ומחשב כמה מגיע מתותו מנה לכל שנה ושנה ואם עברו שתים או שלש שנים יוכה לו אדוניו לפי חשבון המגיע לכל שנה, כדכתיב כימי שכיר יהיה עמו (ערכין ל:). **כפי שניו.** משמע כפי שנים שעמד בהן, כלומר לפי מה שהוא שוה באותה שעה (שם). **אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים.** דהא קא בעי נמכר לעכו"ם כתיב, כדכתיב וכי תשיג יד גר ותושב וכו' (שם). ת"ל שכיר שכיר. כתיב הכא כימי שכיר יהיה עמו וכתיב בנמכר לישראל כי משנה שכר שכיר עבדך וגו' (שם). **הריני כבן עזאי בשוקי טבריה.** יום אחד היתה דעתו גלולה, אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעומקן ובחריפות כבן עזאי שהיה חריף ודורש בשוקי טבריה (סוטה מה. וכעי"ז ערובין נב. ברבא). הריני משובח במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משבחה בשוקי טבריה כדתניא בנכורות בפרק תשיעי (נח.) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום (ערכין ל:). **מכדי הני קראי.** דעבד עברי (שם). **קיבר.** שנוגעייל (שם). **מדרבי יוסי בר' חנינא.** דודאי לא בא לידי כך אלא מפני שהיה רשע ועשה סחורה בפירות שביעית (שם). **אבקה של שביעית.** הסומר בפירות שביעית, ולהכי קרי ליה אבק, שאין זו עיקר מלאכה של איסור שביעית (שם). מידי דלא הוי עיקר האיסור תלוי בו קרי אבק וכו' כמו אבק הבעלה מדבר הנבחת במכתשת (סוכה מ:). **לבסוף** קצו א מיי' פ"ד מהל' עבדים הל' יא:
קצו ב מיי' שם הל' ו:
קצח ג מיי' שם פ"ג הלכה ד:
קצט ד מיי' שם פרק ב הלכה ט:
ר ה מיי' שם פ"א הלכה ט:
רא ו מיי' שם פרק ד הלכה כ:
רב ז מיי' שם פרק א הלכה ח (ב):